

נישואין עם גיורת

מבוא

'רצין לישא גיורת ואין רצין לישא משוחררת'
ילדים דומים לאחי האם
סתם גיורת נשואה לגר
נישואין עם גיורת שיש לה מידות טובות

מבוא

האם יש פגם בנישואים עם גיורת?

אנחנו מוצאים בהלכה שיש מקרים שאין איסור לישא אשה, אך יש פגם בנישואין אלו, ולא ראוי לישא אשה זו. למשל כתוב בשולחן ערוך אה"ע סי' ב סע' ו וסע' ח:

לעולם ישתדל אדם לישא בת תלמיד חכם ולהשיא בתו לתלמיד חכם. לא מצא בת תלמיד חכם, ישא בת גדולי הדור, לא מצא בת גדולי הדור, ישא בת ראשי כנסיות. לא מצא בת ראשי כנסיות, ישא בת גבאי צדקה. לא מצא בת גבאי צדקה, ישא בת מלמדי תינוקות. ואל ישיא בתו לעם הארץ. הגה: ועל בנותיהן הוא אומר: 'ארור שוכב עם בהמה'. וכל זה בעם הארץ שאינו מדקדק במצות... עם הארץ לא ישא כהנת, ואם נשא אין זיווגם עולה יפה, שימות הוא או היא מהרה, או תקלה תבוא ביניהם. אבל תלמיד חכם שנשוא כהנת הרי זה נאה ומשובח, תורה וכהונה במקום אחד.

האם גם בנישואי גיורת יש פגם, כיון שהיא אינה מיוחסת, שהרי היא באה מטיפה פסולה?

'רצין לישא גיורת ואין רצין לישא משוחררת'

מובא בגמרא במסכת הוריות (יג, א):

תניא, רשב"י אומר: בדין הוא שיקדים עבד משוחרר לגר, שזה גדל עמנו בקדושה, וזה לא גדל עמנו בקדושה, אלא זה היה בכלל ארור, וזה לא היה בכלל ארור'. שאלו תלמידיו את רבי אלעזר ברבי צדוק: מפני מה הכל רצין לישא גיורת, ואין הכל רצין לישא משוחררת? אמר להם: זו היתה בכלל ארור,

1 רשב"י (בכלל ארור): "כנען. לא מצא נח קללה לכנען גדולה מזו שהיא עבד לאחיו, מכאן שכל עבד הרי הוא בכלל ארור".

וזו לא היתה בכלל ארור. דבר אחר: זו היתה בחזקת שימור, וזו לא היתה בחזקת שימור.

לדעת 'דבר אחר' סתם שפחה מופקרת, או שגירות בדעתה להתגייר לכן היא שומרת על עצמה, בניגוד לשפחה שאינה שומרת על עצמה כיון שאין בידה להשתחרר. לכאורה, מדברי הגמרא משמע שהעדיפות של הגירות היא על פני המשוחררת, אך, קיימת עדיפות לישא ישראלית. גם בדברי רשב"י אנחנו מוצאים פגם בגרים, שהם לא גדלו עמנו בקדושה.

רש"י, כתב במפורש: "הכל רוצין לישא גיורת. שמתרצין לישא גיורת מלישא משוחררת".

אלא, יש לדקדק שרש"י גרס אחרת מן הגירסא אצלנו בגמרא. רש"י גרס "הכל רוצין", הגירסא אצלנו "הכל רצין". מהרש"א² הבין שלפי הגירסא אצלנו הכוונה שרצים לישא את הגיורת אפילו יותר מן הישראלית. הטעם לכך הוא, שמוותר לישא את הגיורת, כיון שאינה בכלל ארור וגם היא בחזקת שמור, לכן היא עדיפה על המשוחררת. העדיפות על הישראלית היא משום שנאמר "נחית דרגא נסיב אתתא"³. כלומר, לא תשא אשה חשובה ממך שמא לא תתקבל עליה⁴.

לפי דברי המהרש"א, אין שום פגם בנישואי גיורת, ודווקא יש עדיפות בנישואי הגיורת על פני נישואי הישראלית. אבל, אין העדיפות מצד דרגתה, אלא להיפך, דרגת הגיורת היא נמוכה מדרגת הישראלית. נראה שגם לדעת מהרש"א, הישראלית היא יותר חשובה.

אמנם, יש מקום לומר שאין כוונת המהרש"א לומר שהגירות היא פחותה בדרגה רוחנית מדרגתה של הישראלית. אלא, היא פחותת דרגה מבחינת עולם הזה. הגיורת, היא זרה ונכריה למקום, לכן היא אינה חשובה בעיני האנשים. עוד יכול להיות שהכוונה שהישראלית מתייחסת לעצמה כחשובה. אבל, הגיורת היא ענוה ומרגישה את עצמה כאינה חשובה, משום שהיא באה כנכריה זרה למקום ולאנשים.

נציין שיש מקום לסייע לגירסתנו בגמרא "הכל רצין", שהרי כתוב בתוספתא במסכת הוריות (ב, י): 'מפני מה הכל קופצין לישא את הגיורת ואין הכל קופצין לישא את המשוחררת מפני שהגירות היתה בחזקת משומרת ושפחה משוחררת היתה בחזקת מופקרת'. הלשון "קופצין" דומה ללשון "רצין".

דן בנושא שלנו גם ר' יעקב עמדין זצ"ל. הוא כתב על סוגייתנו:

2 "חידושי אגדות", מסכת הוריות יג, א, ד"ה מפני מה וכו'.

3 מסכת יבמות סג, א.

4 רש"י שם, ד"ה נחית דרגא וכו'.

הכל רצין כו'. רוצין גרסינן. כלומר רוצים בגירות יותר מבמשוחררת, **אם אין אשה אחרת מצויה להם אלא אחת משתי אלה. מיהו בדאפשר בבת ישראל לא קמיירי, דודאי עדיפא, דהא אמרו [ברכות ח, ב] לא תנסוב גירותא.** ועוד משום דרוב בנים הולכין אחר האם [בבא בתרא קי, א]. אבל מכל מקום **ודאי אין כל גירות שוות, ויהושע בועז וזולתם יוכיחו שהניחו בנות ישראל ובחרו להם בגירות.** עם שאפשר שכבר נשאו נשים גם מבנות עמם.

לפיו, רוצים בגירות יותר מבמשוחררת, אבל בוודאי בת ישראל עדיפה על גירות. אלא, הוא העיר שלא כל הגירות שוות. אנחנו מוצאים שבועז ויהושע נישאו גירות. אבל, לדעתו יש מקום לדחות את הראיה מבוועז ויהושע, שאולי הם כבר נישאו נשים בנות ישראל. הם נשאו עוד אשה שהיתה גירות.

הגמרא שהפנה אליה ר' יעקב עמדין, היא הגמרא במסכת ברכות (ח, ב):
ואל תשבו על מטת ארמית - איכא דאמרי: לא תגנו בלא קריאת שמע; ואיכא דאמרי דלא תנסבו גירותא; ואיכא דאמרי: ארמית ממש, ומשום מעשה דרב פפא.
נלענ"ד, שראיתו מבוועז ויהושע היא ראה נאמנה, ואין מקום לדחיתו. שהרי אפילו אם נאמר שהיו להם נשים מבנות ישראל, בכל זאת, אנחנו רואים שמרות יצאה דוד המלך. מרחב יצאו נביאים רבים. גם מעוד גירות מצינו שיצאו מהן זרע כשר וגדולי מעלה. משום כך, אי אפשר לומר שכל הגירות שוות. בוודאי גירות רבות הן כשרות וטובות יותר מבנות ישראל.

ילדים דומים לאחי האם

יש לציין שהרב משה פיינשטיין זצ"ל, בשו"ת "אגרות משה", כתב שיש מגרעת בנישואי גירות כיון שהילדים דומים לאחי האם (אה"ע ח"ד סי' עא):

ולישא גירות, אם היא גירות לשם שמים ליכא שום איסור, ומפורש בגמ' הוריות דף י"ג ע"א שאלו תלמידיו את ראבר"צ מפני מה הכל רצין לישא גירות ואין הכל רצין לישא משוחררת, עכ"פ נאמר לשון הכל רצין שמשמע שליכא שום איסור ושום חשש. אבל ודאי כשהיא ראויה להוליד בנים טוב ליקח יותר בת ישראל, שהרי הבנים דומין לאחי האם.

נלענ"ד, שיש אולי מקום לדון בדברי הרב פיינשטיין, כיון שיש לומר ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי", ואם כן, אין לה שום קשר ויחוס עם אחיה. היא נחשבת כמו ילדה בלי הורים ובלי אחים. לכן, בוודאי שילדיה לא יהיו דומים לאחיה. אלא, כבר דנתי במאמרי "קונטרס גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"⁵, שהמושג "גר שנתגייר כקטן

5 המאמר נמצא בספר "גר המתגייר", כרך ג, בעזרת ה' יצא לאור בקרוב.

שנולד דמי" אינו מפקיע את המציאות. אלא, הוא קשור רק עם הדינים שקשורים בנוגע לייחוס. ויש לדון בנוגע לכך שהילדים דומים לאחי האם, אם זה עניין שקשור למציאות הטבעית ולא קשור לעניין הייחוס.

סתם גיורת נשואה לגר

מעניין לציין לדברי רש"י, שמדבריו מבואר שסתם גיורת נשואה לגר (ב"ק מט, א ד"ה היתה):

היתה שפחה ונשתחררה - כלומר היתה משוחררת או גיורת נשואה לגר או לעבד משוחרר ואין לה בעל שמת פטור, דהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשין זכה, וזה קודם לזכות במה שבידו. והאי דנקט האי לישנא היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט היתה משוחררת, משום דע"כ בשאין לה בנים הימנו קאמר, והיינו דקאמר היתה שפחה ונשתחררה, דמשמע עתה מקרוב, דעדיין לא היו להם בנים, והוא הדין נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר דפטור, דהא דמי ולדות לבעל, והאי דנקט שפחה וגורת משום דסתם שפחה משוחררת נשואה למשוחרר וסתם גורת לגר.

כמובן, שאין מכך ראייה שיש מגרעת בנישואי גיורת. אלא, רש"י ציין רק את המציאות הרגילה שהגיורת נישאת לגר.

נישואין עם גיורת שיש לה מידות טובות

מדברי ר' יהודה החסיד, בספר חסידים סי' שעז, נלמד שלפעמים עדיף לישא גיורת מבת ישראל:

כל שיש לו לב טוב, ולוקח גיורת שיש לה לב טוב, וצנועים וגומלי חסדים ונעימים במשא ומתן, מוטב להתחתן בזרעם מלהתחתן בזרע ישראל שאין בהם אלא המדות, לפי שהזרע של גר יהיו צדיקים וטובים.

אפשר ללמוד מדברי הגמרא במסכת יומא (עא, ב) שיש להעדיף את הגר שהולך בדרך אברהם אבינו, על פני הבן ישראל שלא הולך כל כך בדרכו של אברהם אבינו:

תנו רבנן, מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והוה אזלי כולי עלמא בתריה, כיון דחזיונהו לשמעיה ואבטליון שבקוהו לדידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון, לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול, אמר להן ייתון בני עממין לשלם. אמרו ליה, ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן, ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן.

נלענ"ד, שהכלל החשוב בנישואי אשה, הוא יראת שמים ומידות טובות. לכן, אדם שבא לישא אשה, עליו לבדקה ביראת שמים ובמידות טובות. בדיקת הייחוס באה

רק לאחר מכן. במקרה שתהיה אפשרות לישא גיורת וגם בת ישראל, ושתיהן בעלות יראת שמים, ויש לשתיהן מידות טובות, עדיף לישא בת ישראל. אבל, אם הגיורת יותר בעלת יראת שמים, או שיש לה יותר מידות טובות, בוודאי עדיף לישא את הגיורת. אולי, אפשר ללמוד כלל זה מדברי המדרש בבראשית רבה (נו, ג):

ויהי אחרי הדברים האלה, אחר הרהורי דברים שהיו שם. מי מהרהר, אברהם הרהר, אמר אילו מת בהר המוריה לא היה מת בלא בנים, עכשיו מה אעשה, אשיאנו מבנות ענר אשכל וממרא שהן צדקניות, וכי מה איכפת לי מיוחסים. א"ל הקב"ה אין אתה צריך, כבר נולד זוגו של יצחק, הנה ילדה מלכה גם היא, היא גם היא, מה זו, בני גבירה שמונה ובני פילגשים ארבעה, אף זו בני גבירה שמונה ובני פילגשים ארבעה.

נלמד מכאן, שאברהם אבינו לא הסתכל בייחוס, היה חשוב לו שהבת היא צדיקה. אבל, הקב"ה דווקא בחר ליצחק את רבקה בת מלכה, שהיתה גם צדיקה וגם בעלת ייחוס. היא אינה מבנות כנען, אלא היא מבנות שם וממשפחת אברהם אבינו, וממנה ראויה לצאת האומה הנבחרת.

תני רבי אלעזר אמר אוכל אדם תאנים וענבים בלילה ואינו חושש, שנאמר שומר פתאים ה'. ולשון התוספתא נידה פ"ב משמר עליו, שנאמר שומר פתאים ה', ובכתובות ל"ט מבואר טעם השמירה מפני שרחמי שמים מרובים, ומן השמים ירחמו.

ובשבת קכ"ט הלשון כיון דדשו בה רבים שומר פתאים ה', כלומר אחרי שהרבים אינם יכולים לעמוד בה, אף שהוא גדר של סכנה, גדול הוא הצלת רבים, שרחמי שמים מתעוררים עליהם ע"י נס, ועל דרך שנאמר בספר יונה ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה וגוי. ורבי אמנון בעל ונתנה תוקף מעורר רחמי שמים על ישראל בימים הנוראים באומרו 'אמת כי אתה הוא יוצרם ואתה יודע יצרם - כי המה בשר ודם'...

(עלי תמר תרומות פרק ח)